

De DSA en desinformatie: meer dan censuur alleen

Opinie

Paddy Leerssen*

De meeste lezers van dit blad zullen al bekend zijn met de Verordening Digitale Diensten, ofwel de *Digital Services Act* (DSA).¹ Nu de wet geïmplementeerd begint te worden, ontstaat er (eindelijk) een breder maatschappelijk bewustzijn. Op 25 augustus 2023 werden de eerste materiële regels van kracht voor 19 grote platforms en zoekmachines.² Hierbij was veel kritiek te horen in de Nederlandse media, met name op de aanpak van desinformatie als mogelijke bron van censuur. 'Nieuwe wetgeving tegen desinformatie bedreigt vrijheid van meningsuiting', kopte het *FD*.³ 'De vrijheid van meningsuiting is met de DSA in het geding', concludeert *Elsevier Weekblad*.⁴ Ten dele is deze kritiek volkomen terecht, me dunkt, maar meestal ook onvolledig en soms simpelweg onjuist.

Op populaire verslaggeving blijft het natuurlijk makkelijk schieten, zeker bij zo'n complex en onontgonnen onderwerp als de DSA. Maar juist omdat dit zo'n gepolitiseerd instrument belooft te worden, lijkt het me nuttig om stil te staan bij deze publieke opinievorming. Hoe kunnen alle nuances van zo'n wet kort en goed gecommuniceerd worden? Welke misvattingen liggen er nu op de loer?

Allereerst lijkt het mij belangrijk om te benadrukken dat de DSA veel meer betreft dan desinformatie alleen. Een *FD*-redacteur die de DSA beschrijft als 'wetgeving tegen desinformatie', kan net zo goed de *Dikke van Dale* kwalificeren als 'een boek over woorden beginnend met de letter C'. Technisch gezien correct, maar de lading wordt niet bepaald gedekt. Desinformatie wordt alleen in de considerans genoemd en niet in de bepalingen, en diezelfde considerans bespreekt daarnaast ook intellectuele eigendom, hate speech, online stalking, discriminatie, kindbescherming, verslaving, de illegale handel in levende dieren en nog vele andere online misstanden.

Hoe kwalificeren we de wet dan wél? Helaas maakt de brede horizontale insteek het voor de consciëntieuze dagbladredacteur niet makkelijk om verder te komen dan algemeenheden als 'het temmen van Big Tech' (*NRC*) of het 'bescherm[en] van de internetgebruiker' (*Telegraaf*).⁵ Om de DSA te onderscheiden van al het andere tem- en beschermwerk in onder andere AVG, DMA, consumentenrecht, enzovoort, lijkt het mij beter om te benadrukken dat het hier gaat om *uitings-* of *online inhouds-*regulering. Mocht dat nog te droog bekken, dan liggen 'sociale mediawet' of 'online mediawet' ook niet ver van de waarheid. Als *last resort* dan nog het potsierlijke Anglicisme *content*regulering.

Een tweede misvatting is dat de DSA een verbod op desinformatie zou behelzen, of een verwijderingsplicht. Daarbij worden *trusted flaggers* (ex art. 22 DSA) in het bijzonder aange-

haald als Orwelliaanse *arbiters of truth*, terwijl hun mandaat onder de DSA uitsluitend beperkt is tot het bestrijden van illegale inhoud – en dus géén desinformatie.⁶

Ik sluit me aan bij collega Michael Klos, die vooral benadrukt hoe *vaag* de huidige regels zijn.⁷ Deze onduidelijkheid is bovendien problematisch, merkt Klos op, want deze kan platforms aanmoedigen om te ver te gaan in het verwijderen van inhoud.⁸ Kritische beeldvorming over de DSA is in die zin dan ook wenselijk, om platform en toezichthouder scherp te houden en excessen te voorkomen.

Een nuance die helaas nog vaak ontbreekt, is dat de DSA ook juist veel nieuwe waarborgen biedt voor de vrije meningsuiting. Voorheen genoten platforms omtrent desinformatiebeleid en andere contractuele beperkingen een vrijwel onbegrensde discretie. De DSA biedt nu tal van processuele waarborgen voor zulk beleid: onder andere heldere en specifieke inhoudsregels, individuele toelichting, interne en externe geschillenbeslechting.⁹ In de enige zaak waar een Nederlander zich succesvol verzette tegen een accountverwijdering (op grond van desinformatie, overigens), baseerde de voorzieningenrechter zich ook expliciet op deze zorgvuldigheidsbeginselen uit de DSA.¹⁰

Ook het kader voor systeemrisico's snijdt aan twee kanten: niet alleen desinformatie, maar ook de bescherming van vrijheid van informatie, mediavrijheid en mediapluriformiteit dienen hierbij in acht te worden genomen.¹¹ Daarbij is de keuze voor een risicobenadering omtrent desinformatie, in plaats van een verwijderingsplicht, niet slechts een juridische goocheltruc maar een wezenlijk verschil. Het is veel terughoudender. De risicobenadering suggereert dat een platform niet in alle gevallen moet ingrijpen. En waar platforms wél ingrijpen, kan dat ook met zachtere maatregelen als factchecking, demonetisering, of zichtbaarheidssancties ('downranking'). Betoogd zou zelfs kunnen worden dat de DSA verwijderingen van inhoud op grond van desinformatie als zodanig *niet beoogt*, en in sommige gevallen zelfs *verbiedt*.¹²

Hoe het ook zij, platforms hadden tot nu toe helemaal geen DSA nodig om desinformatie te bestrijden – velen deden dat al vrijwillig, ook via innige samenwerking met overheden. De gevreesde censuur hadden we in feite al; slechts de waarborgen zijn echt nieuw.

Kortom: de voorvechters van het vrije woord hebben het zo slecht nog niet. Kritiek op de DSA vanuit deze hoek is en blijft gepast, maar voor de proactieve en creatieve jurist biedt het ook veel kansen.

* Dr. P.J. Leerssen is postdoctoraal onderzoeker aan de UvA, gelieerd aan het IViR en redacteur van dit blad.

1 Verordening (EU) 2022/2065 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG, *PbEUL* 277/1.

2 Voor kleinere diensten wordt de wet pas in februari 2024 van kracht.

3 *Het Financieele Dagblad*, 9 september 2023.

4 *Elsevier Weekblad* 28 augustus 2023. <https://www.ewmagazine.nl/nederland/opinie/2023/08/met-europese-digital-services-act-is-vrijheid-van-meningsuiting-in-het-geding-1053275/>.

5 *NRC* 25 augustus 2023. *De Telegraaf*, 26 augustus 2023.

6 *Elsevier Weekblad* 28 augustus 2023. Op dezelfde misvatting stuitte ik bij bezorgde burgers tijdens een interessante discussieavond: De Balie,

'Kritische mening of opzettelijk nepnieuws?', 10 september 2023. Online beschikbaar: <https://debalie.nl/programma/kritische-mening-of-opzettelijk-nepnieuws-10-09-2023/>.

7 Geciteerd in: *Het Financieele Dagblad*, 9 september 2023.

8 Idem.

9 P. Leerssen, 'An end to shadow banning? Transparency rights in the Digital Services Act between content moderation and curation', *Computer Law and Security Review* 2023-48.

10 ECLI:NL:RBNHO:2021:8539 (*Computerrecht* 2022/97, m.nt. P.J. Leerssen).

11 DSA, Art. 34(1)(b).

12 Ook de Code of Practice on Disinformation, die ingebed zal worden in de DSA, kent geen dergelijke verwijderingsplicht.